

Nordisk arbeiderlitteratur X: Barn & klasse

Barn i arbeiderlitteratur / arbeiderlitteratur for barn

Book of Abstracts

Onsdag 21. oktober

Kristoffer Jul-Larsen: Klasse i Vestly-resepsjonen

Etterkrigstiden har blitt fremstilt som preget av nasjonal gjenoppbygging, Arbeiderpartistaten, og et medieformidlet nasjonalt fellesskap. Anne-Cath. Vestlys barneromaner har blitt lest som hverdagsnære skildringer av livet i Norge i denne perioden. Disse tekstene, som ble lest høyt i NRK radioens barneprogram, spilte en sentral rolle i å artikulere den nasjonale identiteten sett fra Marienlyst. Vestlys tekstunivers utspiller seg i en variert sosial virkelighet, og mange av personene tilhører arbeiderklassen. To høydepunkt i et slikt tematisk perspektiv er den relative fattigdommen som preger familien i *Åtte små, to store og en lastebil* (1957), og omskoleringen som Erle – moren til tittelkarakteren *Guro* (1975) – går gjennom for å bli vaktmester.

I dette innlegget vil jeg gå gjennom den samtidige mottakelsen av *Åtte små, to store og en lastebil* og *Guro*, i et forsøk på å forstå hvordan kritikerne forsto klassesetematikken i Vestlys barnelitteratur, og hvilken rolle klasse ble tilskrevet i deres forståelse av bøkene.

Felicia Green: Astrid Lindgrens vardagsestetik: arbete, skönhet och det "goda" i Kajsa Kavat, Barnen i Bullerbyn och Madicken

Astrid Lindgren skildrade sällan den "traditionella" arbetarklassen i sina böcker. I stället är det bönder, småbrukare, torpare, tjänstefolk, borgerskapet, medelklassen, fattiga, föräldralösa och arbetslösa som befolkar hennes berättelser. Medan de drivs av ett starkt socialt patos och en uppenbar klassmedvetenhet är de långt ifrån alltid *explicit* politiska eller ideologiska.

I detta inlägg argumenterar jag för att Lindgren på ett mer indirekt vis förmedlar moraliska och sociala ideal till sina läsare, genom vad jag vill kalla hennes utpräglade *vardagsestetik*. Vardagsestetik är ett förhållandevis nytt fält inom estetiken, och intresserar sig (liksom barnlitteratur ofta gör) för skönheten i vanliga och vardagliga platser, aktiviteter och föremål, såsom hemmet, en handstickad tröja, en blänkande koppargryta, en jordgubbstårta, den rena tvätten på en tvättlina, matlagning, städning, lek och utflykter – men också högtider och ritualer i vardagen, samt mer abstrakta koncept såsom relationer, personligheter och individers utseenden. Besläktat med detta område är idén om moralisk skönhet (som även den är vanligt förekommande i litteratur för barn). Inom vardagsestetiken sammanfaller nämligen ofta estetiska och etiska värden, så att föremål, platser och människor framstår och upplevs estetiskt tilltalande därför att de också uppfattas som goda, omsorgsfulla eller meningsfulla.

Min hypotes är att så är fallet också hos Lindgren. Med *Kajsa Kavav*, *Barnen i Bullerbyn* och *Madicken* som exempel vill jag undersöka Lindgrens estetiserande av särskilda livsformer och praktiker, och vilka moraliska, etiska, sociala och ideologiska värden de därigenom laddas med. Vilken relation råder till exempel mellan *arbete* och skönhet och godhet? Med vilka adjektiv beskrivs arbete och föremål förknippade med olika former av arbete eller med företeelser, egenskaper eller attribut associerade med arbete? Vilka föreställningar om klass, respektabilitet, moral och "det goda livet" uppstår i kontrasten mellan det estetiskt sköna och det estetiskt fränstötande?

Fredrik Parelus: Basse og banden: Olsenbanden en oppvekstfortelling fra perkariatet?

Filmserien om Olsenbanden er et fenomen i skandinavisk populærkultur. Basert på et dansk originalkonsept, ble det gjennom 70- og 80-tallet produsert egne versjoner av filmene både i Sverige og Norge. Til tross for dårlige kritikker, ble komediene store publikumsfavoritter med et langt etterliv. I Norge var spin-off-konseptet *Olsenbanden jr.* levende fra 2001-2010 og i 2022 ble voksenversjonen gjenopplivet i filmen *Olsenbandens siste skrik*. Men der nyinnspillingene er periodedramaer med et omtrentlig og tydelig nostalgisk forhold til fortiden, er den originale filmserien samtidskomedier med en markant sosialrealistisk komponent. Klasseperspektivet utgjør en viktig del både av filmenes humor og deres bakteppe. Mellom alle kupplaner, ølflasker, politijakter og fremtidsdrømmer kan vi også skimte en oppveksthistorie. Bandens usikre tredjemann Kjell Jensen er familiefar i en kjernefamilie som i de fleste filmene består av ham selv, kona Valborg og sønnen Basse. Gjennom filmene kan vi følge Basses oppvekst fra han er en liten gutt, via konfirmasjonsalder, til et tidlig giftermål fordi kjæresten Gry har blitt gravid. I den siste epilogfilmen fra 1999 får Valborg et postkort fra sin sønn, han hilser henne fra «Dartmoor prison». Jeg vil i mitt innlegg løfte frem Basses fortelling, som jeg leser som en oppvekstfortelling fra et prekært miljø. Familien Jensens hjem i en av Vikas slitne bygårder står i skarp kontrast til den voldsomme velferdsøkningen som resten av Oslo gjennomgår i løpet av filmseriens gang.

Sebastian Lönnlöv: Smutsvargar med slynfasoner: barn, unga och klass i svensk bibliotekspress 1903–1940

De svenska folkbiblioteken växte fram under tidigt 1900-tal, med rötterna i dels folkrörelsernas biblioteksverksamhet, dels kyrkliga socken- och församlingsbibliotek. Inspirationen kom till stor del från amerikanska "public libraries", däribland idén om barnverksamhet.

Det första svenska barnbiblioteket startades 1911, men så sent som 1935 hade bara en fjärdedel av de svenska folkbiblioteken en barnavdelning, och höga åldersgränser för lån innebar att de som vid 12–14 års ålder slutade folkskolan och började arbeta inte ansågs vuxna nog att använda ett bibliotek.

Folk- och skolbiblioteken hade ett tydligt uttalat folkbildande och uppfostrande uppdrag, som i sin tur byggde på en tydlig klassaspekt: det "folk" som folkbiblioteken främst riktade sig till är de bredare lagren och den stora massan, som i sin tur betraktades som alltmer hotfull utifrån sin storlek, sin tilltagande organisering och sina allt tydligare rättighetskrav.

Såväl arbetare som barn och unga ansågs inte bara behöva bildas, utan även skyddas från till exempel smutslitteratur och politisk agitation. Barn och unga med arbetarbakgrund blev därmed dubbelt skyddsvärda.

Denna presentation utgår från debattartiklar om barnbibliotek samt barns och ungas läspraktiker, i tidskrifterna *Folkbiblioteksbladet* och *Biblioteksbladet* under åren 1903–1940. Hur diskuteras barn, unga och deras klasstillhörighet i relation till ålder, mogenhet, genus, hygien och disciplin? Vilka synsätt på, och idéer om, barn och unga med arbetarklassbakgrund framträder i materialet?

Hannah Tischmann: Om barn og klasse i norske folkebibliotek

På Folkebibliotekene sine nettsider finner man anbefalinger om barne- og ungdomsbøker om ulike temaer som mental helse, LHBT+ og flyktningserfaringer. Men hvordan er det med formidlingen av barne- og ungdomsbøker om arbeid eller arbeiderklasseerfaringer? Og hvordan kategoriseres egentlig slike bøker i bibliotekskatalogene for å være gjenfinnbare? Hvilke emneord tildeles bøker om barn og klasse? Med utgangspunkt i *Critical Librarianship* ønsker jeg å undersøke presentasjonen av barne- og ungdomsbøker om barn og klasse i – først og fremst – norske folkebiblioteker. *Critical Librarianship* handler om nettopp et kritisk blikk på blant annet samlinger og katalogiseringspraksiser og utforsker samspillet mellom kulturelle, politiske, sosiale og økonomiske kontekster og bibliotekvirksomheten.

Christer Ekholm: "En sån goss, Anna!" Barnet i Rudolf Värnlunds drama *Den heliga familjen*

Rudolf Värnlunds genombrottsdrama *Den heliga familjen* uruppfördes på Dramatiska teatern i Stockholm i februari 1932. Uppsättningen fick över lag positiva recensioner, även om kritiker från kommunistiskt och syndikalistiskt håll skällde Värnlund för klassförrädare och spekulativ anpassning till borgerlig publiksmak. I efterhand har *Den heliga familjen* av många teaterhistoriker pekats ut som ett centralt och betydelsefullt verk i svensk 1900-talsdramatik.

I Värnlunds strejkdrama vävs socialistisk idédiskussion samman med en existentiell tematik i en kontinuerlig kontrastering av familj mot politik. Och som en central sammanhållande symbol figurerar barnet. Det är ingen tillfällighet att pjäsen inleds och avslutas med en barnafödsel (och att båda barnen döps till Folke).

I min presentation kommer fokus att ligga på att relatera dramats arbetarbarngestaltning till såväl barnets roll i den svenska samtida arbetarlitteraturen som till Värnlunds egenartade klassanalys, där han gör gällande att proletariatet ensamt förvaltar drömmen om en annan och bättre framtid, att arbetarklassen präglas av hoppet om förlösning och tusenårsrike. I Värnlunds drama materialiseras detta hopp som den nyfödda gosse om vilken mormodern Anna i pjäsens sista replik konstaterar: ”– Han liknar oss allihop”.

Elin Parkman Smirnova: Det dysfunktionella föräldraskapet som metafor för brutet samhällskontrakt. Uppväxtskildringar från 90-talets Ryssland

Inom arbetarlitteraturen, såväl under det tidiga 1900-talet som i vår samtid, intar den autobiografiska eller autofiktiva uppväxtskildringen en särställning. Många är berättelserna om barnets dubbelt utsatta position; om knapphet och social orättvisa på samhällsnivå, men ofta även om dysfunktionella förhållanden inom familjen.

Familjen och hemmet kan ses som en bild av samhället och nationen i miniatyr; en förtätning av de villkor som råder. Eller kanske tvärtom, som en ursprungscell på vilken det större samhället är en förlängning. Barnets underläge gentemot den vuxne blir såväl en representation som en upprepning av den vuxnes sociala underläge.

I mitt projekt studerar jag det som jag valt att tolka som samtida rysk arbetarlitteratur, med ett särskilt intresse för den våg av autofiktivt (ofta kvinnligt) skrivande som kan ses under 2010-talet. Flera av dessa verk skildrar en uppväxt under 1990-talet, en tid av turbulens och för breda samhällsskikt kraftigt sänkt materiell levnadsstandard efter Sovjetunionens upplösning. Inte minst har den nuvarande politiska makten lyft fram en bild av decenniet som präglad av oreda och normupplösning. Många verk behandlar komplicerade relationer till föräldragenerationen, våld och missbruk. Ett särskilt vanligt tema är den frånvarande fadern.

Jag undersöker huruvida skildringar av problematiska familjeförhållanden kan ses som avspeglingar av denna turbulenta tid i texter av författare som Oksana Vasjakina, Jegana Dzjabbarova och Jevgenija Zachartjuk. Jag fäster även uppmärksamhet vid kortare texter som ingår i det pågående online-projektet "Vad jag vet om pappa"

Caroline Bergström: Flickor och klass i svenskspråkig flickbok kring sekelskiftet 1900

I mitt paper undersöker jag klassperspektivet i svenskspråkiga ungdomslitterära flickböcker, med nedslag i ett par exempel utgivna kring sekelskiftet 1900 och med särskilt fokus på berättelser kring skolmiljö.

Flickors utbildning kring sekelskiftet 1900 var inte bara en fråga om kön utan även om klass. Inte sällan tar flickboken plats kring en skolmiljö, där flickor möts och kontrasteras med varandra. Det är ofta här, i mötet mellan flickkaraktärerna, som frågan om klass uppstår. Flickor från arbetande och mindre bemedlade familjer förekommer i svenskspråkig flickbok, om än i lägre utsträckning, och tidvis på nåder bland de övriga klasskamraterna. Majoriteten av klasskamraterna beskrivs vara från medelklass och borgerlig bakgrund. Klass förstås därför här grundat i ekonomiska maktrelationer, men även i fråga om socialt och kulturellt kapital. Motivet med enstaka tonårsflickor som gör klassresor genom sin utbildning är återkommande inom genren. I dessa exempel uttrycks även klass dels spela roll i fråga om skolgångens syfte, dels i synen på arbete. Klass uttrycks inte bara genom olika klassmarkörer och blickars värdering, utan även genom känslan av att vara annorlunda och att kroppsligt försöka passa in, eller passera, i nya miljöer genom att uppträda och klä sig respektabelt för att inkluderas i den för flickboken betydande flickgruppsgemenskapen.

Studier av klassperspektivet i svenskspråkig flickbok har gjorts i begränsad utsträckning. Även om flickboken vanligtvis inte förstås som arbetarlitteratur, finns det exempel inom genren som aktualiserar och genererar frågor om flickor, arbete och klass. Hur skildras och diskuteras egentligen klass i flickboken, vilka flickor möter läsaren och från vems perspektiv?

Peter Forsgren: 1950-talets arbetarlitterära ungdomsböcker. Exempler Harry Kullman och Martha Sandwall-Bergström

1950-talet sägs vara det decennium då den vid denna tid kanoniserade arbetarlitteraturen även kom att influera den samtidsinriktade barn- och ungdomslitteraturen. De två författare som särskilt ofta nämns i detta sammanhang är Martha Sandwall-Bergström och Harry Kullman, som även ses som förnyare av flick- respektive pojkbokensgenren.

Föredraget är baserat på Kullmans på sin tid mycket omdiskuterade *Den svarta fläcken* (1949) och samt på Sandwall-Bergströms trilogi om Majken och familjen Oskarsson (1952-1954): *Aldrig en lugn stund hos Oskarssons*, *Allt händer hos Oskarssons* och *Majken Stolt, född Oskarsson*. Dessa handlar om arbetarungdomar i storstaden och skildrar deras situation och vägval i ett folkhem präglad av tydliga materiella förbättringar men också av bestående klass- och könsskillnader liksom av ökad konsumtion och individualism.

Syftet med föredraget är att analysera de arbetarlitterära mönstren i dessa texter genom att fokusera på motiv, teman, genre, berättarperspektiv, läsartilltal, röst och fokalisering. Övergripande frågor rör klassmedvetande och solidaritet, synen på arbete och identitet liksom frågan hur dessa romaner förhåller sig till den dominerande didaktiska traditionen inom barn- och ungdomslitteraturen liksom inom äldre arbetarlitteratur (Agrell). Jämförelser kommer också att göras med ett par samtida ”vuxenromaner” skrivna av Inga-Lena Larsson och Pär Anders Fogelström som även de handlar om arbetarklassungdomar och den moderna storstaden.

Hallvard Kjelen: Ol-Jørgen: Det første barnet i norsk proletardiktning?

Andreas Haukland (1873-1933) har vorte kalla den første proletarforfattaren i Noreg (Dahl, 1984; Eriksen, 1980; Hanseth, 1072), særleg på grunn av den til dels sjølvbiografiske romankvartetten om Ol-Jørgen (1902-1905). Forfattarskapen til Haukland er ujamn, og er av mange grunnar ikkje mykje lesen. Gjennomgåande nedlatande, reint ut rasistiske, skildringar av samar er til dømes krevjande lesnad; likeins er stillestående naturlyriske parti, laust komponerte forteljingar, og ein viss manglande «djupn», drag som har gjort forfattarskapen mindre slitesterk. I samtida vart råskapen i Hauklands skildringar av fattigdom og seksualitet påtala av kritikarane (Hanseth, 1972, s. 53-54). Denne «råskapen» er rimeleg å forstå som utslag av ei vitalistisk (t.d. Vassenden, 2012) orientering i Hauklands tidlege forfattarskap, og ein særleg interesse for «mørke» drifter, det dionysiske eller «panske» om ein vil (Boasson, 2015, s. 117). Haukland knyt seg såleis til dels opp mot drag som ein finn i såkalla «nordlandsforteljingar» som Lies Den fremsynte, men bringer òg inn noko anna: det «skittenrealistiske» (Hosar, 2020, s. 155) arbeidarklasseperspektivet. I denne presentasjonen legges eg vekt på skildringa av karakteren Ol-Jørgen og omgjevnadane hans i *Ol-Jørgens barndom* (1902), og eg vil argumentere for at denne barndomsskildringa representerte noko ganske nytt i norsk litteratur i 1902.

Kristin Ørjasæter: I arbeidets favn

Etter 2. verdenskrig vokser det i Norge frem en barnelitteratur som avspeiler den pågående samfunnsoppbyggingen. Ungdom fremstilles som ansvarlige arbeidsutøvere. De befinner seg ute i den ville natur som de forholder seg aktivt til gjennom arbeidsutøvelsen, samtidig som

deres måte å relatere til naturen på inngår i en sosial samfunnsrettet sammenheng. Denne litteraturen er preget av «fremtidsrettet teknologioptimisme,» hevder Tone Birkeland, Gunvor Risa og Karin Beate Vold (2018. s. 224). Jeg mener at den dessuten undersøker menneskets forhold til arbeid.

Leif Hamres *Otter tre to kaller* (1957) handler om to unge piloter i forsvaret. Flyet de sitter i havarerer over Finnmarksvidda. Alf Kvasbøs *Storm* (1973) handler om en ung sjømann på en aldersstegen dampbåt. Båten går på en mine og eksploderer utenfor Helgelandskysten. Arvid Hanssens *Kaldt hav* (1978) handler om en ung fisker, ansatt på en loddesnurper da han faller overbord utenfor Finnmarkskysten. Den situasjonen som hovedpersonene er plassert i er kritisk. De befinner seg i en truende natur; Deres sosiale sammenheng gjelder ikke, de er (helt eller delvis) alene; De er uten tilgang til tekniske hjelpemidler. Spenningsmomentet er felles for alle tre: vil hovedpersonene overleve, og i så fall hvordan?

Arbeidshypotesen for innlegget er at overlevelse er knyttet til evnen til å utføre sentrale arbeidsoppgaver. Jeg vil altså undersøke hvordan ung-guttenes relasjon til arbeid fremstilles som sentralt for deres overlevelse.

Diskusjonen vil være inspirert av blå humaniora. Egenskaper ved robinsonadesjangeren kan også bli trukket inn i diskusjonen.

Magnus Gustafson: Den vite masochistiske speedwayföraren - Kamikaze Kid i sportserietidningen Buster

Syftet med detta paper är att genom skildringen av speedwaysporten och skildringen av karaktären Steve Richmond i serien *Kamikaze Kid* diskutera relationen mellan klass och kön. Hur framställs klass och kön genom speedwaysporten och karaktären Kamikaze Kid? Speedway är en av de farligaste motorsporterna. Motorcykeln saknar broms och föraren är oskyddad. Skador, krascher och dödsolyckor är återkommande. I min analys hämtar jag teoretisk inspiration från David Savrans teori om den vite masochistiske mannen (1998). Efter andra världskriget har den vite mannen alltmer kommit att skildras som ett offer, menar Savran. Detta kopplar han till en upplevd maktförlust efter kvinnorörelsens framgångar.

Trots att speedway är en populär sport som lockar mycket publik är den förhållandevis obeforskad och sällan skildrad i exempelvis litteratur eller film. Ett undantag är historikern Richard Mills som analyserat hur speedwaysporten knyter samman olika utkantsregioner med varandra, både nationellt och internationellt (2024). Ett annat undantag är journalisten och författaren Göran Greiders essä *Fucking Sverige: byn, bruket, skogen – en modern Dalaresa* (2001) som gör ett nedslag bland dammoln och motordån på Brovallen i Avesta en sommarkväll. Speedway är kanske det traditionella industrisamhällets sista karneval. All bruksortens kärlek till meckandet med motorer och lusten att hävda sig. Passionen är så stark att den drar med sig familjer, unga tjejer och även folk långväga ifrån, skriver Greider.

Serien *Kamikaze Kid* publicerades i sportserietidningen *Buster* (1967–2005). Tidningen hade många unga läsare, främst killar men även tjejer. Kamikaze Kid skulle kunna beskrivas som ett slags utvecklingsroman i bild och text och skildrar Steve Richmonds personliga utveckling och mognad och väg till framgång på den ovala banan. När berättelsen börjar arbetar han på en verkstad.

Magnus Nilsson: Att läsa för att förstå klass: Ulf Nilssons *Jord och fria fåglar* som arbetarlitterär ungdomsroman

Ulf Nilsson (1948–2021) är en av Sveriges mest betydande barn- och ungdomsförfattare. Han publicerade cirka 140 böcker, varav flera räknas som klassiker, exempelvis *Lilla syster kanin* (1983), *Den fräcka kråkan* (1985) och *Alla farmors pengar* (2002). Många av hans böcker har översatts till andra språk, inklusive tyska, engelska, franska, kinesiska, japanska och de nordiska språken. Nilsson satt i Svenska barnboksakademin och mottog ett stort antal utmärkelser, inklusive Nils Holgersson-plaketten, Astrid Lindgren-priset och Augustpriset (det senare två gånger).

Jord och fria fåglar gavs ut 1985 och är till skillnad från de ovan nämnda verken inte särskilt känd. Den nämns exempelvis inte på Nilssons wikipedia-sida och verkar bara ha kommit ut i en enda upplaga. Boken handlar om statarpojken Per som efter sex års skolgång tar tjänst som dräng vid ett lantbruk. På gränsen mellan barndom och vuxenvärld börjar han utforska och fundera på världen omkring sig. Framför allt reflekterar han över de klasskillnader han upplever.

Redan denna korta innehållsbeskrivning gör det klart att *Jord och fria fåglar* skulle kunna betraktas som arbetarlitteratur. Syftet med detta paper är att göra just detta. Därigenom hoppas jag kunna bidra till att utvidga det arbetarlitterära arkivet genom att rikta uppmärksamhet mot en litteraturtyp som ofta faller utanför arbetarlitteraturforskningens sökarljus, nämligen barn- och ungdomslitteraturen. Jag vill också reflektera över hur en sådan utvidgning påverkar vår förståelse av arbetarlitteraturen. Särskild uppmärksamhet kommer att riktas mot hur boken skildrar klasskillnader och vilka strategier författaren använder för att få läsarna att ta till sig det klassperspektiv han anlägger.

Jag kommer också att ta upp bokens speciella tillkomsthistoria. *Jord och fria fåglar* bygger nämligen på material från *Det skånska lantarbetareprojektet*. Det var ett cirkelforskningsprojekt som startades 1982 av ABF-Skåne, Svenska Lantarbetareförbundet och Lunds universitet för att belysa de skånska statarnas och lantarbetarnas sociala, kulturella, fackliga och politiska förhållanden under de senaste hundra åren. Sammanlagt involverade det ett nittiotal aktiva och före detta lantarbetare i tio forskningscirkel i Skåne. En viktig del av arbetet i cirkelarna var att samla in minnen och erfarenheter från deltagarna.

Torsdag 22. oktober

Annika Olsson: Kulla-Gulla som fattighjonens ombudsman i barnlitteraturen

”Marta Sandwall Bergström. En arbetarrörelsens Messias” lyder rubriken till en artikel i den svenska dagstidningen *Dagens Nyheter* om författaren bakom de bästsäljande barn/ungdomsböckerna om Kulla-Gulla, ”fattighjonet som räddar liv och överbryggar motsättningar” (*DN* 2015-07-20). Detta paper kommer att ta avstamp i barnboksklassikern i sju delar som gavs ut första gången 1945–1951 för att diskutera frågor om barn, klass och arbetarrörelse.

I den ovan citerade artikeln i *DN* kallar författaren Lotta Olsson böckerna om Kulla-Gulla för ”en förvånansvärt saklig berättelse om statar-Sverige, om klasskillnader, fattigdom och svält”. Detta är inte den dominerade bilden av serien. Kulla-Gulla kommer därför att läsas och analyseras tillsammans med arbetarlitterära klassiker från samma epok men också titlar som *Statare. Statarklassens historia i ord och bild till 30-årsminnet av sista statarlasset* (1975) och *Statarnas ombudsman i dikten* (1976) av Lars Furuland. Jag vill undersöka om vi kan förstå Kulla-Gulla som fattighjonens ombudsman i barnlitteraturen.

Bibi Jonsson: Förortens barn i folkhemmets slut. Om Lena Anderssons *Var det bra så?*

Barnet är ett av de mest centrala motiven i arbetarlitteraturen och ändå inte tillräckligt utforskat, i synnerhet vad gäller nutida barn- och ungdomslitteratur. Frågan är vilken plats barnet har i den tillvaro som gestaltas och hur denna skiljer sig från den vuxnes. Frågan blir särskilt brännande då det gäller utsatta barn i välfärdsstatens slutskede så som det skildras i Lena Anderssons debutroman *Var det bra så?* (1999). I denna intar en ung flicka huvudrollen och ett genusperspektiv aktualiseras. Skiljer sig den utsatta flickans situation från den utsatta pojkens? Utöver frågan om utsatthet är berättarperspektiv och synvinkel avgörande då ett barn berättar. Det är i föräldrarnas – och samhällets – makt och därmed maktlöst. Barnet är berättaren från ett underifrånperspektiv både reellt och metaforiskt. Vad är det specifika som sker genom fokaliseringen från ett barns ögon? Och hur ser välfärden ut med denna blick underifrån?

Lena Andersson är en svensk författare och stridbar debattör i borgerlig press och media som kolumnist och krönikör i bland annat Svenska Dagbladet. Med romanen sade hon sig vilja göra upp med det hon uppfattade som en snedvriden bild i media av förorten som en mångkulturell idyll. Själv uppvuxen i Tensta, ett av miljonprogrammen utanför Stockholm, var det inte hennes erfarenhet. Utsattheten var inte en enkel fråga om etnicitet, utan om klass. Romanen skildrar unga människor födda i ett samhällsbygge som kom av sig. Den danske litteraturvetaren Jon Held Haarders *Du danske ghetto* (2025) utgör en teoretisk utgångspunkt för analysen

Anne Sigrid Refsum og Inga H. Undheim: Elendighetens appell. Barnet nederst på rangstigenes rolle i bestselgere fra 1700-tallets skillingsviser til Nikolai Torgersens memoarroman

I memoarromanen *Gater jeg har levd* (2025) forteller billedkunstner og forfatter Nikolai Torgersen om en oppvekst preget av ekstrem fattigdom, der foreldrenes problemer med

rusavhengighet går i arv, og der han selv, mot alle odds, har lyktes i å slå gjennom som kunstner. Flere steder spør han om det er kunsten eller den sterke historien hans – eller med Torgersens ord: «rollen som leverandør for voyeurismen som skriker etter påfyll» – som er årsaken til hans gjennomslag. Ikke bare selger trykk av Torgersen som varmt hvetebrød; opplagene av memoarromanen har også solgt ut på løpende bånd.

Appellen i Torgersens historie er ikke ny. Det er heller ikke det masseproduserte distribusjonspotensialet i den. Mot slutten av 1800-tallet nådde skillingstrykkene sitt høydepunkt som masselitteratur i Norge. Eksempelvis produserte trykkeren Bertrand Jenssen, som én av mange visetrykkere i Kristiania, 250.000 visetrykk i året. Slike viser hadde en lang historie som salgsubjekter for prekariatet av særlig kvinner og barn på gater og torg i norske byer. I denne perioden ser vi at det vokser fram et repertoar av viser der barn av alkoholisererte og fattige foreldre tematiseres gjennom en jeg-fortelling sett fra barnets perspektiv.

Som i Torgersens verk, der ulike sjangermarkører og Torgersen som jeg-forteller skaper en tvetydighet i forholdet mellom biografi og fiksjon, spilte skillingsvisene på salgspotensialet i den dobbelte funksjonen til et viseselgende barn med elendighetsfortellinger om barn som salgsvare. I dette innlegget vil vi trekke linjer mellom et utvalg viser og *Gater jeg har levd* med spesielt henblikk på barneperspektivets funksjon i tekstene.

Evelina Stenbeck

TBA

Anemari Neple: Barnet som karakter i Rudolf Nilsens lyrikk

Rudolf Nilsen (1901–1929) regnes som Norges viktigste arbeiderlyriker, og er den eneste av proletardikterne fra mellomkrigstiden som har nådd ut til flere generasjoner. I dette innlegget vil jeg se nærmere på barnet som karakter i Nilsens lyrikk, med vekt på diktene «Gategutt» og «Påske» fra *På gjensyn* (1926). Diktene hører til blant Nilsens mest kjente, og ble revitalisert på 1970-tallet da de ble tonesatt og tolket av visesangeren Lillebjørn Nilsen (1950–2024). Som følge av dette har de i dag klassikerstatus både i norsk litteraturhistorie og norsk visetradisjon. Hvordan plasserer diktene seg i Rudolf Nilsens produksjon? Og hvilken rolle spilte de i den norske visebølgen på 1970-tallet?

Felles for diktene er at barn og klasse er et sentralt tema, men ellers er de forskjellige både i temperament og utsagnsposisjon. «Gategutt» bæres av en kollektiv røst, preget av sårbarhet og harde kår, men også stolthet og verdighet. «Påske» handler om Karl Hansen som er «født til grubler» og drømmer om påsken på fjellet, fjernt fra den bygården han befinner seg i. I begge diktene kan vi finne et dobbelt perspektiv, som rommer både barnets blikk og et mer voksent, reflekterende blikk på barnet. Med utgangspunkt i relevant teori om arbeiderlitteratur, lyrikk og sanglyrikk vil jeg undersøke hvordan dette tar form i originalversjonen av diktene, og hvordan det videreutvikles i de musikalske fortolkningene gjennom harmonisering, instrumentering og frasering. Diktene preges av både trass og melankoli, sang og drøm, og gir også uttrykk for at barnets perspektiv er noe man bærer med seg gjennom hele livet

Heming Gujord: Gravemaskinen Gundas ideologiar

I 1973 gav Bokklubbens barn ut boka *Gravemaskinen Gunda* i eit opplag på 40 000 eksemplar. Boka var omsett av den unge forfattaren Kjartan Fløgstad. Overskotet gjekk til Ungdomsaksjonens Afrika- og Asiateneste. Originalen var skriven av Virginia Lee Burton med tittelen *Mike Mulligan and his Steam Shovel*. Boka kom først ut i 1939 på forlaget Houghton Mifflin i Boston, USA. Boka er filmatisert og blei vist på NRK 13.3.1973. I dag er boka ein klassikar.

Originalen blei gitt ut i 1939 og den norske omsettinga i 1973. Både 1930-talet og 1970-talet har særlege ideologiske omrammingar prega av økonomiske kriser og motkonjunkturpolitikk. I boka får *Gravemaskinen Gunda* opptre ein siste gong i ei verd som er i sterk endring. Dei hypermoderne gravemaskinane trugar med å gjere Gunda overflødig og skuve ho over til skraphaugen. For Gunda og gravemaskinførar Mons Mikkelsen endar det heile godt. Endåtil Ole Ordnesen, han som gladeleg hadde gitt Gunda eit umogleg oppdrag for å sleppe å betale, bytar ut det lure smilet med eit smil «som ikkje var fullt så listig». Men om det endar godt for Gunda og Mons Mikkelsen, så er det likevel ei trugande utvikling i bakgrunnen.

Kva fortel *Gravemaskinen Gunda* om vekselverknadene mellom barnelitteratur, barneperspektiv og ideologiar i tidsspennet mellom 1930-talets USA og 1970-talets Noreg? I innlegget mitt vil eg heller ikkje gløyme kor fengsla eg sjølv har vore av *Gravemaskinen Gunda*. Fem-seks år gammal las eg boka igjen og igjen liggande på golvet hos dagmamma Inger i eit burettslag i Molde. Meir enn førti år seinare fann eg ut at boka var omsett av Kjartan Fløgstad som eg då skreiv ein monografi om. Vonleg kan vi også på eit svar på kva omsettar Fløgstad tenkjer om *Gravemaskinen Gunda* og vekselverknaden mellom barnelitteratur og ideologi i dag.

Ylva Frøjd og Marianne Furumo: Utviklingen av klassebevissthet i Kjell Askildsens ungdomsbok *Hverdag*

I Kjell Askildsens ungdomsroman *Hverdag* (1976) vokser Johan (17-18 år) opp i et røft arbeiderklasse miljø på østkanten i Oslo. Johans kameratgjeng sliter med vanskelige hjemmemiljøer, arbeidsledighet og dårlige fremtidsutsikter (Standing, 2011). Johan er unntaket som reddes gjennom fast arbeid og utvikling av en klassebevissthet (Chibber, 2022).

Gjennom en nærlesing hvor vi legger vekt på bokens sjanger og fremstilling av motsetninger mellom prekaritet og klassebevissthet, vil vi undersøke hvordan *Hverdag* henvender seg til ungdom for å vekke solidaritet og politisk engasjement innenfor arbeiderklassen. Sentralt blir drøfting av bokens historiske kontekst og relevans for lesere i dag.

Hverdagen i *Hverdag* kan fremstå fremmed for dagens unge lesere, som kameratgjengens ønsker om fast jobb etter kun 9-åring skolegang. Det er stor arbeidsløshet, og en kriminell løpebane er alternativet. Romanen fremstiller et polarisert politisk landskap med AKP-ml på venstresidens ytterkant og nynazister som ytterkant på høyresiden. Venstresidens klassekamp står i sentrum i romanen, og uttrykker 1970-årenes sosial-/problemrealisme, samtidig som motsetningene kan gi gjenklang i dagens politiske klima. Sjangermessig er romanen gjennom oppstillingen av disse motsetningene i slekt med religiøse eksempelfortellinger, der skremmebildet er arbeidsløshet og kriminalitet, og der klassebevissthet utgjør dydseksemplet (Andersen, 2020). Romanen har også

almene tematikker som kan appellere til ungdom i dag, som vennskap, forelskelse, forholdet til foreldre og det å bli voksen.

Hverdag er et eksempel på arbeiderlitteratur for ungdom som kan gi kunnskap om hvordan klassekampen i Norge på 70-tallet ble formidlet litterært til ungdom. Samtidig utgjør romanen et eksempel på hvordan prekaritet og usikkerhet med tanke på arbeid medfører fare for isolasjon og politisk polarisering. Slik blir den også et uttrykk for en samfunnstendens som er aktuell i vår egen tid.

Anna Hoyles: "I had no intentions to hit the little ones" - Moa Martinson's rejection of corporal punishment in her journalism.

During the 1920s the Swedish working-class writer Moa Martinson wrote hundreds of articles in the labour movement and feminist press. Many of these referenced children. Childhood and motherhood held enormous importance for Martinson both on a personal level and ideologically. She was keenly aware of the child's viewpoint. The perspective of the child in Moa Martinson's novels has been much studied, but it is underexplored in her journalism. She also used her childhood, and her experiences of motherhood and her children's childhoods, as rhetorical tools to provide authority for herself both as a writer and as a political activist.

This paper uses Martinson's stance on corporal punishment as a case study and analyses three of her articles from 1924. It argues that Martinson, in her understanding of her children, went against the accepted norms of the day in child education and discipline and in doing so shows the influence of Ellen Key and Peter Kropotkin in her reasoning. Through Martinson's work, the disciplining, or otherwise, of children on the very practical micro level of the family is shown to be of significance to a future ideal world. It is also contended that Martinson's frank depictions of her difficulties in bringing up her sons form an unusual first-hand insight into a working-class family. Since most records of the period were written by middle- and upper-class outsiders, she provides a rare perspective.

Anna Björk Einarsdóttir: The Agrarian Question in Proletarian Literature

One of the literary forms that was central to the proletarian-centered literary left was the agrarian epic. In both Nordic and Latin American proletarian literature, the agrarian epic registers what Ericka Beckman (2026) calls "an epochal reshaping of land and labor" in the period between 1910 and 1970. Many of this period's classic agrarian epics include ruthless depictions of hunger, violence, and abuse, with children often paying the highest price for the large-scale social, economic, and political transformations of this period. In this paper, I look at several such portrayals, ranging from Martin Anderson Nexø's *Pelle Erobreren* (1906–1910) and *Ditte Menneskebarn* (1917–1921), Halldór Laxness's *Sjálfstætt Fólk* (1934–1935) and *Heimsljós* (1937–1940), Graciliano Ramos's *Vidas secas* (1938), and José María Arguedas's *Los ríos profundos* (1958) to document the use of the perspective of the proletarian child to narrate the transformation of land and labor in the two regions

Jaroslav Giza: Children as Indicators of Welfare State Problems in Norway: Infidelity, Sexual Abuse and Class Divisions in Scandinavian Crime Fiction A Study of Jo Nesbø's *The Redeemer* and *The Snowman*

This article examines the representation of children, class divisions, and changing family structures in *The Snowman* and *The Redeemer* by Jo Nesbø, situating both novels within the framework of Scandinavian crime fiction and debates on the welfare state and working-class literature. Building on theoretical perspectives that identify the child as a central motif in working-class writing, the analysis argues that both narratives use child figures to expose fractures in Norwegian society, particularly those linked to class inequality, moral instability, spousal infidelity, and the erosion of welfare ideals.

In *The Snowman*, children such as Oleg, Jonas, and Sylvia Ottersen's twins are embedded within contrasting class environments ranging from relative affluence to precarious middle-class existence and marginalization. Their experiences of fear, abandonment, and exposure to violence reveal how childhood is deeply conditioned by social and economic context. Illegitimacy, infidelity, and uncertain paternity further underscore anxieties surrounding the breakdown of stable family structures, while spatial contrasts – between privileged homes in Holmenkollen and impoverished urban and rural spaces – reinforce the unequal distribution of safety and care. Children thus function as diagnostic figures, revealing how welfare ideals are undermined by hidden social and moral fragmentation.

In *The Redeemer*, this focus on inequality is intensified through a more explicit depiction of class polarization and institutional hypocrisy, mostly associated with the Salvation Army. Children and young people often occupy a vulnerable position, particularly those affected by poverty, addiction, migration, and sexual exploitation. Figures such as Sofia and other marginalized youths illustrate how childhood is shaped by systemic neglect in lower-class environments of immigrants, while even within more privileged settings, emotional repression and familial dysfunction produce comparable psychological damage. The novel contrasts the urban poor – dependent on Salvation Army shelters and exposed to addiction and violence – with wealthy elites who possess the resources to conceal wrongdoing and evade accountability, highlighting how class determines both visibility and protection.

Both novels also explore how disrupted family structures and intergenerational trauma contribute to the erosion of childhood security. Strict or dysfunctional upbringings, combined with sexual repression, abuse, or emotional absence, generate cycles of violence that transcend class boundaries. In *The Redeemer*, this is intensified through the depiction of children and adolescents caught between competing moral systems – religious institutions, criminal networks, and privileged households – none of which fully protect them. As in *The Snowman*, illegitimacy, betrayal, and fractured parenthood reflect broader anxieties about shifting norms of intimacy and responsibility in contemporary Norwegian society.

Moreover, spatial representation in both novels reinforces these divisions. While *The Snowman* contrasts secure, affluent domestic spaces with darker urban margins, *The Redeemer* extends this geography into a broader transnational field encompassing Oslo, Zagreb, and institutional spaces such as Salvation Army facilities, hotels, and hospitals. These environments consistently reveal how poverty, addiction, and violence are spatially concentrated, while wealth functions as insulation from consequence.

Ultimately, the article contends that both *The Snowman* and *The Redeemer* make use of children as key interpretive lenses through which to understand social transformation. Their vulnerability, fear, and fractured family backgrounds expose the weakening of welfare-state protections and the deepening of class inequality in contemporary Scandinavian society. By

integrating crime narrative with social critique and Gothic atmosphere, the novels demonstrate how Scandinavian crime fiction continues to engage with central concerns of working-class literature, including inequality, precarity, and the destabilization of family and social institutions.

Trude Bukve: Perspektiv på barn og klasse i Bergen gjennom stadbasert lesing

Stadbasert lesing (Eggersen, 2023) er ei tilnærming som vektlegg samspelet mellom litteraturens stader, stadene i teksten og lesingas stad. Med utgangspunkt i Mai og Ringgaard (2010, s. 26) kan vi skilje mellom «litteraturens stader» – dei konkrete stadene ein tekst forhold seg til eller er inspirert av – og «stader i den litterære teksten» – dei narrative romma der karakterar lev og handlar. I tillegg rettar den stadbaserte lesinga merksemd mot «lesingas stad» - staden der ein skjønnlitterær tekst blir lest, og som i undervisningssamanheng kan tematiserast eksplisitt slik at ein kan lære om, frå og i denne staden. Å lese ein tekst på den aktuelle staden eller i det aktuelle nabolaget som blir tematisert i litteraturen, inviterer difor til ei bidireksjonal merksemd retta både mot kva staden gjer i teksten, og mot kva teksten gjer synleg i staden (Eggersen & Barfod, 2020, s. 100). Å lese tekstar som til dømes *Trylleglasset* på Møhlenpris kan skape ei moglegheit for å aktualisere alle desse tre dimensjonane samtidig: Møhlenpris som ein litterær stad (eit område der Nedreaas i delar av barndommen budde), Sølverstad som ein stad i Nedreaas sine litterære tekstar, og det samtidige nabolaget som lesingas sted, der studentanes egne erfaringar og bevegelsar utspelar seg.

Denne tilnærminga bygger på eit tidlegare samarbeidsprosjekt om kritisk fenomenologisk tilnærming til det språklege og litterære potensialet på staden (Bukve, Ytre-Arne & Anderson, under vurdering), der målet er at den stadbaserte tilnærminga skal styrke studentar si evne til nærlesing og kritisk refleksjon, samtidig som det legg til rette for læring om, frå og på den aktuelle staden (Eggersen & Barfod, 2020, s. 99).

I dette innlegget vil vi drøfte korleis den stadbaserte lesinga kan legge til rette for ei utforsking av litteratur som tematiserer enten 1) barn i arbeidarlitteraturen eller 2) arbeidarlitteratur for barn i både eldre og nyare litteratur. Her vil vi ta utgangspunkt i eit utval tekstar frå og/eller om Bergen og vise korleis litteraturen kan brukast som ein didaktisk inngang for utviklinga av eit «dobbelt blikk» som vi ønskjer at studentane skal utvikle: å sjå byen som eit tekstrikt miljø, prega av lag med språkleg og historisk tyding.

Anja Graabræk Stensholt og Anne-Beathe Mortensen-Buan: Mat og måltider som affektive markører for klasse i *Stargate. En julefortelling*

I denne studien undersøker vi hvordan Ingvild Rishøis roman *Stargate. En julefortelling* (2014) kan brukes i grunnskolelærerutdanningen 1–7 som inngang til arbeid med nyere arbeiderlitteratur og klasse. *Stargate* tematiserer vanskelige livsvilkår gjennom hverdagslige situasjoner, og romanen inneholder både tradisjonelle og nyere klassemarkører. Dette blir for eksempel tydelig i affektive rom (Andersen, 2019) knyttet til mat, måltider og mangel på mat, der økonomisk knapphet, ansvarsforskyvning og skam kommer til uttrykk på kroppslige og emosjonelle måter.

Vi argumenterer for at slike affektive rom egner seg spesielt godt som tekstgrunnlag for *forumspill* i lærerutdanningen. Forumspill er en pedagogisk metode utviklet av den

brasilianske teaterpedagogen Augusto Boal innenfor forumteateret, der deltakerne aktivt utforsker problematiske situasjoner ved å gripe inn i og endre spillets handling (Engelstad, 2003). Ved å arbeide med matsituasjoner fra *Stargate* i forumspill får studentene anledning til å undersøke hvordan klasse virker i barns hverdagsliv, og hvordan strukturelle forhold ofte fremstår som private utfordringer.

Studien diskuterer hvordan forumspill kan bidra til å synliggjøre affektive og relasjonelle sider ved klasse for studenter, og hvordan metoden samtidig styrker studentenes profesjonsetiske refleksjon. Slik knytter vi arbeidet med nyere arbeiderlitteratur for barn til lærerutdanningens samfunnsmandat og til utvikling av klassebevisst pedagogisk handlingskompetanse.

Mårten Michanek: Att lära sig läsa politiskt: Exemplet *Hemma hos Harald Henriksson*

Klassfrågor har lämnats åt sidan i den litteraturundervisning som sedan millennieskiftet gjort litteraturläsning till en bärande del av skolans demokratiuppdrag. Men en ny strömning inom nordisk litteraturdidaktik utmanar tanken på att skönlitteraturens pedagogiska funktion är att reproducera en liberaldemokratisk värdegrund, och betonar istället värdet i litteraturens obestämbarhet och förmåga att öppna oss inför det vi ännu inte vet (Blok Johansen 2019; Harstad 2020; Borsgård 2021; Almqvist 2024; Nilsson Tysklind 2024). Vilken politisk potential har en sådan obestämbarhetens litteraturundervisning? I bidraget som föreslås här diskuteras möjligheter och utmaningar i denna litteraturdidaktiska strömning i relation till Uje Brandelius & Clara Dackenberg's bilderbok *Hemma hos Harald Henriksson* (2018), som hyllats som en gripande skildring av barnfattigdom men vars flerdimensionella berättande också fått kritikerna att fråga sig vilka förkunskaper unga läsare behöver för att uppfatta klassdimensionerna. Någon som bidrar med empiriskt underlag till den frågan är Katrina Åkerholm (2025) som i sin avhandling studerar undervisning som försökt ta vara på litteraturens obestämbarhet, bland annat i arbetet med *Hemma hos Harald Henriksson* i en åttondeklass. När eleverna lämnas att själva tolka bilderboken saknar de ord för klassrelationerna i berättelsen, men belyser istället en rasismtematik som litteraturkritikerna lämnat helt därhän. På så sätt pekar exemplet på en motsättning i litteraturklassrummet mellan att skapa relevant förståelse och att låsa tolkningsramarna, och väcker en del frågor om vilka politiska analyser som eleverna respektive skönlitteraturen bär med sig och hur de kan aktualiseras i en litteraturundervisning som blir både kritisk och transformativ.

Yasmin Nyqvist: Den skötsamma arbetaren i vardande? Barnkaraktärer i Anna Bondenstams *Vägen till staden*

Forskning om 1930-talets svenska arbetarlitteratur har visat att barnkaraktärer kan vara såväl utgångspunkt som objekt för tematisering av idéhistoriska frågor i anslutning till arbetaridentitet, klasserfarenhet och samhällsvisioner. Liknande frågeställningar spinner jag vidare på i min konferenspresentation där jag undersöker hur idéer om den skötsamma arbetaren tar sig uttryck i den litterära gestaltningen av barnkaraktärerna i den historiska romanen *Vägen till staden* (1957).

I denna roman av den finlandssvenska författaren Anna Bondestam (1907–1995) skildras hur industrialisering i slutet av 1800-talet tvingar den österbottniska landsbygdsbefolkningen att flytta in till städerna i jakt på arbete och en dräglig tillvaro. Berättelsen centreras kring den

fattiga bondflickan Mia och backstugusittarkvinnan Kallträsk-Ida med barnen Jonas, Sackris, Stina och Johanna. Tillsammans vandrar de in till staden och går olika vägar för att skapa sig ett nytt liv där. Romanen har en allvetande berättare och därtill fokaliseras Mia, Ida, Sackris och Jonas under berättelsens gång. Romanens syfte är att gestalta den industriella arbetarklassens tillblivelse, om vi får tro berättaren som konstaterar att alla inte klarade sig i staden, men ”de som hade tur fick stanna, blev fabrikkare, lyfte svältlön [...] och la grunden till en ny samhällsklass” (141). Således har romanen ambitioner på att säga något om vad det är att vara del av en arbetarklass i vardande under denna avgörande tidsperiod.

I min prestation undersöker jag hur gestaltningen av Mia, Jonas och Sackris, de centrala barnkaraktärerna, förhåller sig till de idéer om den skötsamme arbetaren som kom att bli bärande i det nordiska arbetarsamfundets självförståelse. Med stöd i idéhistoriska diskussioner om skötsamhet och egensinne inom arbetarrörelsen analyserar jag barnkaraktärerna utifrån ledord som bildningstörst, nyfikenhet, flit, redighet, egensinne och självständigt tänkande. Jag vill utröna hur dessa arbetardygder förkroppsligas i romankaraktärerna och vilka följder detta har för romanens bild av arbetarklassen.

Ragnhild Rieber-Mohn: Brysame sommarjobbar i barnelitteraturen

I *Ivar får ansvar* av Arnfinn Kolerud (2024) får 12-åringane Ivar og Maja sine første sommarjobbar. Maja har valt det sjølv, medan far til Ivar meiner han er «gammal nok til å gjere nytte for [s]eg» (s. 5). Derfor snur lommepengane, frå no av er det han som må betale til mor og far. I bildeboka 3 2 1 av Mari Kanstad Johnsen (2019) skal Anna vere hos mormor om sommaren. Alt Anna har lyst til kostar pengar, og mormor utkontrakterer sin eigen sommarjobb til barnebarnet så ho kan spare til ein kosekanin. Begge bøkene har blitt melde av Anne Cathrine Straume for NRK, og i meldingane framhevar ho at bøkene unngår moraliserande peikefingrar (Straume, 2019; Straume; 2024). Det er likevel tilsynelatande ein god del moralisering undervegs i forteljingane, og resultatet blir ikkje heilt som tenkt. Kva verdiar og haldningar formidlar bøkene knytt til arbeid, økonomi og fritid, og kven sine haldningar og verdiar er dette? I innlegget vil eg presentere ei nærlesing av dei ovannemnte barnelitterære tekstane med desse spørsmåla som omdreingspunkt. Eg vil undersøke bøkene i lys av perspektiv på barne- og vaksenmakt og klasse.

Fredag 23. oktober

Åsa Arping: "Kanske ni, missis, har förlorat ett barn" Barnen i *Onkel Toms stuga* och *Onkel Toms stuga* för barn

Det har påståtts att Harriet Beecher Stowes antislaverihistoria *Onkel Toms stuga* (1851–52) bidrog till det amerikanska inbördeskriget, där nordstaternas seger till sist innebar slaveriets avskaffande. Sant är åtminstone att detta var den första roman som trycktes i över en miljon exemplar och att det under 1800-talet endast var Bibeln som spreds i större upplagor. Berättelsen började som vuxenlitteratur men blev snart en barnlitterär klassiker och den har spridits över världen i en mängd olika utföranden från tillkomsten och fram till nutid.

Utifrån ett pågående projekt som granskar receptionen av *Onkel Toms stuga* i Norden kommer mitt paper att fokusera på berättelsen som barnlitteratur i en svensk tradition och på barnfigurerna i berättelsen. Vilken roll spelar Harry, Eva, Emmelina och Topsy i de barnlitterära adaptationerna, och hur påverkas klass- och arbetarperspektivet i den flerskiktade överföringen – till en annan kultur, ett annat språk, en annan tid och en annan målgrupp? Vad händer med skildringen av slaveriet, rasismen och klassrelationerna när berättelsen förkortas och bearbetas för att passa en yngre publik?

Marianne Røskeland: Arbeid og yrke som motiv i eit utval barnelyrikk

Eg vil gjere eit forsøk på å kartlegg om og korleis dette motivet finst i eit utval nyare og eldre dikt for barn, kombinert med nærlesing av motivet i nokre utvalde dikt. Eg vil primært undersøke dikt utgitt i diktsamlingar. Både eldre klassikarar og nyare samlingar, både diktsamlingar utgitt av ein forfattar og redigerte samlingar som inkluderer mange ulike forfattarar.

At nokre av samlingane inneheld svært få relevante dikt, er eit tidleg funn. Eit anna er at somme yrke og former for arbeid er meir utbreidde enn andre. Dei fleste diktsamlingane er illustrerte, og illustrasjonar vil til ein viss grad bli trekt inn. Eit relevant spørsmål er kva slags førestillingar om arbeid og yrke som kjem til uttrykk, med eit auge til barnets rolle og evt. barneperspektiv.

Gustav Borsgård: Avindustrialiseringen: Postmodern nostalgi i *Olssons pastejer* (1988)

Denna studie undersøker Peter Cohens och Olof Landströms bilderbok *Olssons pastejer* (1988) som en litterär bearbetning av det sena 1900-talets avindustrialiseringsprocess. Bilderboken behandlar pastejfabriksägaren Olsson och hans svårigheter med att hålla pastejproduktionen i gång sedan han blir bedragen av en girig kamrer. Med utgångspunkt i marxistisk kulturteori, framför allt Fredric Jamesons begrepp om konstens ideologiska och utopiska funktion, analyseras hur föreställningar om fabriksarbete skildras i barnlitterär form.

Analysen visar hur strukturella förändringar som ökad automatisering och globalisering tenderar att omvandlas till individuella konflikter och moraliska problem. Samtidigt artikulerar berättelsen en stark erfarenhet av förlust: det som hotas är inte enbart pastejproduktionen, utan också föreställningar om social samvaro och kontinuitet. Med Mark Fishers begrepp *cancelled futures* och Zygmunt Baumanns begrepp *retrotopi* argumenterar jag

för att Olssons pastejer uttrycker en svårighet att föreställa sig en framtid bortom den industriella ordning som håller på att försvinna. Barnlitteraturen blir därmed en plats där oro och sorg över tvärsamhällsomvandlingar och osäkra framtider kan bearbetas. **Kristina**

Kristina Hermansson: Föreställningar om och vägen in i arbete i tre svenska ungdomsromaner från 2020-talet.

I medier och politisk debatt förknippas miljonprogrammets förorter ofta med gängkriminalitet, våld och ”utanförskap”. Hur förhåller sig då ungdomslitteraturen till dessa negativa stereotyper? På senare år har det utkommit flera svenska ungdomsromaner som nyanserar och delvis utmanar bilden av ”orten”. Forskningen kring förort i ungdomslitteratur är begränsad, och de studier som gjorts behandlar äldre verk (Wistisen 2017, Ullström 2022, 2023, 2024). I detta paper vill jag undersöka nyare förortsromaner om hur arbete, eller mer precis, föreställningar om och vägar in i arbete framställs i tre svenska ungdomsromaner från 2020-talet, som alla utspelar sig i höghusförort. Materialet består av Alex Khories *Mina döda* (2025); Rihab Garcis *Vi kommer ändå bara bli beknare* (2024) samt Seluah Alsaatis *Sharre* (2025). I dessa titlar gestaltas föräldrars förvärvsarbete, men också de ungas jobb – inom eller utanför lagens ramar – och, inte minst, olika förväntningar på framtiden. Med fokus på arbete, klass och plats avser detta paper undersöka hur dessa ungdomsromaner – som alla på olika sätt förhåller sig till gängkriminalitet – framställer arbete. Vilka föreställningar om arbete i relation till klass och plats ges uttryck för? Vilka praktiker, förväntningar, in- och exkluderingsmekanismer skildras? Vilka uttryck för motstånd manifesteras? Teoretiskt är studien förankrad i sociologisk kritisk teori om arbete och klass (bl a Byrnes 2007, Scott 2004, Bauman 1998) och intersektionell teori om rumslighet (Molina 2007, Holgersson 2025). Metodologiskt tas avstamp i ideologikritik och kritisk diskursanalys (Laclau & Mouffe 1985).

Kristina Leganger Iversen: Veslebroren som motiv i samtidig arbeiderlitteratur for barn og unge

I lesningar av barne- og ungdomslitteraturen har «det kompetente» barnet vore eit fokus (Dybvik og Moe 2026). I den samtidige, norske barnelitteraturen som skildrar oppvekstar i arbeidarklassen eller prekariatet, er det mange veslebrødrer – veslebrødrer som ofte anten er veldig kompetente (og langt meir enn hovudpersonen), eller veldig sårbare. I denne presentasjonen ønsker eg å rette fokus mot dei siste, den sårbare veslebroren til (meir eller mindre) kompetente hovudpersonar. Blant dei meir sårbare, finn vi Suleiman, veslebroren til Jamal i *Tante Ulrikkes vei* (Shakar 2017), Matias, veslebroren til Mariana i *Alle utlendinger har lukka gardiner* (Skaranger 2015), og Ali, veslebroren til Mahmoud i *Hør her'a* (Gulraiz 2020). I presentasjonen ønsker eg å drøfte funksjonen desse sårbare veslebrødrene har, og kontrastere dei med meir kompetente brødrene i bøker som *Hør'a dagbok* (Sewali 2020) og *Buffy By er talentfull* (Arvola 2019). Eg spør retorisk kor dei sårbare veslesøstrene er, og diskuterer dei sårbare veslebrødrene i kontekst av forskning på framstilling av rasialisert maskulinitet i skandinavisk skjønnlitteratur (Gokieli 2017), og spør: Er den sårbare veslebroren ein strategi for å kunne framstille ein sårbar, rasialisert, maskulin karakter i eit skandinavisk litterært felt der det framleis er vanskeleg å gjenkjenne sårbarheit i den rasialiserte, mannlege kroppen?

Martina Jonsson: Vem är monstret? Arbetarklassbarndomen som traumaberättelse

I självbiografin *Monster* (2017) minns influencern Joakim Lundell tillbaka på en uppväxt kantad av våld, missbruk och ekonomisk utsatthet. I synnerhet står Lundells mor i centrum för berättelsen. Den sjukpensionerade modern skildras som en missbrukare med psykisk ohälsa som utsätter Lundell för våld. En händelse som sätter spår är hur hon fosterhemsplacerar den åttaåriga Lundell – vilket skapar en känsla av övergivenhet som ska följa honom genom livet: ett trauma.

Berättelsen med traumat som förklaringsmodell för livets riktning har rönt stor uppmärksamhet sedan 2010-talet. Vi tar del av denna typ av berättelse i romaner, självbiografier, sociala medier och *Sommar i PI*. Att skildra svåra erfarenheter är däremot inte något nytt. Under såväl den svenska arbetarlitteraturens guldålder som i modernare klasskildringar finns självbiografiska barndomsberättelser om försummelse, ekonomisk utsatthet, våld och missbruk. Likt Lundells *Monster* står inte sällan en förälder i fokus: ibland i ett antagonistiskt skildrande av tillkortakommanden, men allra oftast berättas det om en förälder som försöker men ändå inte riktigt lyckas. Arbetarklassbarndomsnarrativet skildrar däremot sällan enbart en förälder som sviker, utan även ett samhälle som inte tar sitt ansvar. Syftet med detta paper är att diskutera barndomstraumaberättelsens fördelar respektive begränsningar ur ett politiskt perspektiv, med avstamp i Lundells självbiografi, som kan anses som tidstypisk för 10-talets traumavurm. Hur kan vi förstå traumaberättelsen i förhållande till äldre och modernare arbetarlitteraturskildringar om missförhållanden i barndomen, som Moa Martinsons *Mor gifter sig* (1942), Åsa Linderborgs *Mig äger ingen* (2007) och Patrik Lundbergs *Fjärilsvägen* (2020)?

2025 kom SVTs dokumentärserie *Hatet*, vars första del behandlar Lundells skildring av sin mor och dess sanningsanspråk. Lyra Eriksson Lindbäck (2025) begrundar om dokumentären kan vara ett tecken på att tidsandan är förbi, på traumakulturens fall. Om svåra upplevelser inte längre ses som en valuta, vad har då detta för konsekvenser för arbetarklassens barndomsskildringar och receptionen av dessa?

Nicklas Freisleben Lund: "Hvis du stikker af, kan alle se at du kommer fra Godhavn". Skolehjems litteratur som arbejderlitteratur i krydsfeltet mellem fiction og life-writing.

Præsentationens titel citerer er at de lærestykker, som Kalle, hovedpersonen i Jesper Thornbergs *Drengen fra Godhavn* bliver præsenteret for, da han i 1963 ankommer til det danske skolehjem, der gennemses af en allestedsnærværende korporlig og psykisk vold.

Virkelighedens Godhavn (grundlagt 1893), beboedes historiske af anbragte børn fra 'udsatte kår', dvs. overvejende med arbejder- og underklassebaggrund og blev i 2010'erne genstand for stor offentlig debat, der resulterede i en officiel politisk undskyldning.

Thornborgs samtidshistoriske roman er et symptomatisk udtryk for den række af kritiske repræsentationer af de inhumane forhold, der var udbredte på sådanne institutioner særligt i perioden før og i de tidlige faser af velfærdsstaten. De udgør et arkiv, der består af to (overlappende) åre af hhv. fiktions- og erindringstekster.

Præsentationen belyser – via analyser Thornbergs roman og Frede Farmands erindringscollage *Barn nr. 33. Et barnerequiem!* (2016) - dette materiale og forsøger at indtænke skolehjems litteraturen i det man kunne kaldet barnets historie i den arbejderlitterære tradition. Dermed forsøger det at udvide perspektivet på 'arbejderbarnet' ved at fokusere på skæbner, der markant formes af socio-økonomisk udsathed, men samtidig udspiller sig udenfor

arbejderklassens livsverden i gængs forstand. Dermed berører præsentationen også det kunne kalde, det politiske systems institutionelle tilstedeværelse, karakter og funktion *forud* for den fuldt udbyggede velfærdsstat.

Det afsluttende fokus bliver forholdet mellem de to overordnede teksttyper – fiktion og erindring. Fokus bliver særligt sidstnævnte med en grundtese om at disse erindringstekster i høj grad har karakter af 'life-writing' (i udtrykkets mere terapeutiske forstand). Et værk som *Barn nr. 33* blotlægger bestemt klasseforhold, historiske og sociale uretfærdigheder og marginaliseringsprocesser og har i den forstand tydelige politisk dimensioner og udblik. Men det også – og i højere grad – en personlig sorgtekst, der beskæftiger sig med og søger at bearbejde et psykologisk traume, det - som det faktiske Godhavn – er uhyre vanskeligt at undslippe. Det peger ud mod en bredere overvejelse om lignende psykologiske funktioners tilstedeværelse i arbejderlitteraturen som sådan.

Sara Pärsson: Arbetarpojkar i borgerlig kvinnopress: Erik Asklund och Rudolf Värnlund som novellförfattare i *Idun*.

Under tidigt 1930-tal, medverkar Erik Asklund och Rudolf Värnlund återkommande som novellförfattare i den borgerliga veckotidningen *Idun*. Barn, i synnerhet pojkar, ges en stor plats i Asklunds och Värnlunds noveller. Hur skriver författarna om barn och klassamhälle i noveller i veckotidningen *Idun*? Författarna brukar räknas som arbetarförfattare, och novellerna handlar oftast om arbetarklassen. Men texterna avviker från Furulands definition av arbetarlitteratur – som litteratur av, om och för arbetare – genom att de publicerats i en veckotidning riktad till borgerliga kvinnor.

Hur kan den bild av barn och samhälle som författarna skriver fram förstås i relation till publiceringssammanhanget? Appellerar framställningen till en borgerlig kvinnlig välgörenhetskultur, med rötter i det sena 1800-talet? Eller ligger den mer i linje med den rationella framstegs- och jämställdhetsanda som vid tiden präglar *Idun*? Att det faktiskt finns ett samband mellan publiceringskanal och novellinnehåll indikeras av att barnkaraktärer inte alls ges någon framträdande plats i noveller som samma författare publicerar i den liberala dagstidningen *Dagens Nyheter*.

Undersökningen ingår i en större studie av noveller i tidningar och tidskrifter kring 1930. Det är en både samhällelig och litterär brytningstid i Sverige då arbetarlitteraturens etablering inom det bredare litterära landskapet pågår, och jag ser här *Idun* som ett intressant exempel på en borgerlig litterär arena. Projektet har litteratur- och presshistoriska aspekter, och analyserar novellerna i relation till publiceringen i *Idun*. Men kärnan är en tematisk analys av hur barn, och barnets plats i samhället, framställs av Värnlund och Asklund.

Olivia Nedergaard: Børn/ikke børn? Moderskab og arbejde i de skandinaviske kvindebevægelers tekster

Moderskabslitteraturen er nærmest blevet en genre i nyere, skandinavisk skønlitteratur med værker som Olga Ravns *Mit arbejde* (2020), Maria Skarangers *Jeg plystrer i den mørke vinden* (2023) og Matilda Gyllenbergs *Det lungsjuka huset* (2019) mfl. I forskningen, fx i antologien *Narratives of Motherhood and Mothering in Fiction and Life Writing* (red: Henriksson, Williams og Fahlgren, 2023), er repræsentationer af moderskabet også centralt.

Moderskabet er naturligvis ikke et nyt tema i skønlitteraturen, man taler særligt om 1970'erne som et årti, hvor moderskabslitteraturen tog fart med værker som fx Dea Trier Mørchs *Vinterbørn* (1976), der har fødslen og tiden lige efter i fokus, men værker af forfattere som Vita Andersen og Suzanne Brøgger bliver læst også som en del af den bølge. Denne positionering af 1970'erne som et boom i moderskabslitteraturen er det dog rimeligt at være kritisk overfor (Dolmer, 2024).

Dette indlæg bevæger sig ind i 1970'ernes kvindepolitiske maskinrum, kvindebevægelserne, og anskuer moderskabet derfra. Jeg undersøger moderskab som arbejde og dilemma i tekster fra 1970'ernes kvindebevægelser.

Hvordan fremstilles spørgsmålet om børn i kvindebevægelsernes egne publikationer – fx i tidsskrifter som *Kvinder*, *Kvinnobulletinen*, *Brød og Roser* og *Rödhättan* og i pamfletter mm? I den sammenhæng er klasse og arbejde centralt. Kvinders beskæftigelse, arbejdsforhold, ligeløn og dobbeltarbejde var vigtige sager, hvilket ses i forskellige publikationer (se fx pjecen *Kvinder kræver fuld beskæftigelse* (1978)) – og denne kamp hænger sammen med spørgsmålet om børn. Jeg analyserer derfor moderskab som tema i kvindebevægelsens publikationer både i samspil med sin samtids arbejderlitteratur, men også som en slags arbejderlitteratur. Jeg mener ikke moderskabet kan adskilles fra arbejdet i kvindebevægelsernes tekster, og måske kan man argumentere for at moderskabet også kan læses som arbejde?

Are Bøe Pedersen: Barneperspektiv på det kjønnete prekariatet i Andrej Waldens *Jävla Karlar*

Andrej Waldens selvbiografiske oppvekstroman *Jävla Karlar* (2023; no. *Jävla Menn*, 2024) følger gutten Andrej gjennom overgangen fra barndom til ungdom. Andrejs identitetsarbeid på 80- og 90-tallet skjer mot et bakteppe av hans mors kamp for å holde hodet økonomisk over vann i et Sverige hvor “en fragmentering av nasjonale klassestrukturer” (Standing, 2014, s. 32) gjør at hun, som kvinne med manglende utdannelse, lav inntekt og svakt nettverk, kontinuerlig lever på prekariatets rand sammen med sine barn. Morens omskiftelige forhold til ulike menn er både romanens strukturerende prinsipp og en slags satire over fenomenet menn. Gjennom “strategisk” (Mischliwietz, 2014, s. 191) bruk av hovedpersonens avvæpnende barneperspektiv, blir disse hendelsene til en undersøkelse av hvordan prekariatets økonomiske kjønnsdimensjon (Mokousova & Pokusaenko, 2020) forsterker og griper inn i morens personlige relasjoner. For å sikre materiell trygghet bruker Andrejs mor sin egen kvinnelighet og seksualitet som valuta, og bytter den mot forbigående materiell trygghet i en syklisk prosess. Det foreslåtte innleggets lesning undersøker hvordan denne prosessen formidles gjennom Andrejs perspektiv, og hvordan dette perspektivet gradvis utvikler seg til å romme en forståelse av egen (manglende) klassetilhørighet etter hvert som han eldes.